

Een

De eerste dagen dat Aseem gevangenzit, sus ik mezelf iedere avond in slaap met een fantasie: ik zwem door het heldere, spiegelgladde water van de zee tot ik ver van land ben en dan, nadat ik me languit heb omgedraaid op het oppervlak, met mijn gezicht naar de hemel, laat ik mezelf zinken.

Het spoor van adembelletjes verdwijnt, het water dringt mijn neusgaten en mond binnen en vult langzaam mijn hele lichaam, tot ik zo zwaar ben dat ik geruisloos val, steeds dieper in het eindeloze blauw.

Ik slaap voordat mijn lichaam tot rust komt op de slobberige bodem van de zee.

Op die manier suste ik mezelf altijd in slaap toen ik een kind was en als ik me nu gedwongen zie om je over die tijd te vertellen, om rond te scharrelen in het verleden naar de restjes die je in je eigen boek over het hoofd hebt gezien en herinneringen op te rakelen die ik lang heb onderdrukt, is dat omdat ze een voorafschaduwing zijn van alles wat er tussen ons gebeurd is.

Ik weet zeker dat ik de verkeerde toon zal aanslaan en het risico loop je afschuw en woede op te wekken, maar ook over Aseem moet ik spreken. Hij, mijn eerste vriend en vroege beschermer, heeft me niet alleen aan jou voorgesteld, hij moedigde me ook aan om je voor me te winnen, voordat hij onze toekomst met zoveel geweld onlosmakelijk in elkaar verstrikte.

Aseem, die zichzelf zag als boegbeeld van de triomfante-lijke zelfuitvinding, genoot ervan zijn vrienden te laten delen in zijn droom van macht en succes. Sterker nog, hij deed het voorkomen als een existentiële noodzaak en kon onophoudelijk

V.S. Naipaul citeren: ‘De wereld is wat zij is; voor hen die niets zijn, die niets van zichzelf weten te maken, is er geen plaats.’

Makkelijk wordt het niet, zei hij dan, voor succesvolle mannen uit ons achtergestelde sociale milieu. Dan haalde hij Tsjechov aan: hoe de zoon van een lijfeigene druppel voor druppel de slaaf uit zich moet wringen tot hij op een goede morgen wakker wordt en ontdekt dat in zijn aderen geen slavenbloed meer stroomt, maar het bloed van een echt mens. Hij raakte altijd erg geëmotioneerd als hij sprak over de strijd om onszelf serieus te nemen – waarvan hij zei dat die voorafging aan de strijd om anderen ervan te overtuigen ons serieus te nemen en bovendien meer inspanning kostte.

Hij leek altijd zo welbespraakt en zelfverzekerd; ik kon hem niet tegenspreken. Pas achteraf kan ik het gevaar zien waar Aseem geen rekening mee had gehouden: dat in onze pogingen om onszelf opnieuw uit te vinden, om ‘echte mensen’ te worden simpelweg door onze sterkste verlangens en impulsen na te jagen, zonder sturing van familie, geloof of filosofie, ons zelfbewustzijn zou vernauwen, dat de verdraaiing van ons karakter onopgemerkt zou gaan, tot we op een dag tot onze afschuw zouden ontdekken wat voor mensen we geworden waren.

De eerste keer dat ik Aseem ontmoette, waren de waarschuwingstekens al aanwezig. Ik heb je er nooit over verteld tijdens al die gesprekken die we hebben gevoerd over hem, Virendra en de anderen toen je onderzoek deed voor je boek: hoe we die eerste nacht op het IIT lang na middernacht door schreeuwende mannen wakker werden geschud uit de diepe slaap die volgt op uitputting door pure stress en een overvolle slaapzaal voor ouderejaars in werden geduwd, waar zo’n sterke walm van sigarettenrook hing dat je er bijna van achteroversloeg en waar een student met een *lungi* aan, waaronder je zijn dikke behaarde blote benen kon zien, met een Tamil-accent ‘*behenchod*’ riep en ons opdroeg onze kleren uit te trekken en ons op handen en knieën op de grond te laten vallen.

Dit was Siva: zwaargebouwd, met een groot, rond, kaalge-

schoren hoofd dat zonder nek op zijn schouders leek te rusten. Hij was woest, of deed overtuigend alsof, omdat wij het met zijn drieën op een of andere manier hadden gepresteerd een algemene afstraffing van groentjes eerder die avond te ontlopen.

‘Stelletje zussenneukers,’ bulderde hij van op zijn bed, waar een stel van zijn vrienden achteroverleunden en met kwaadaardige nieuwsgierigheid vanachter hun brillenglazen op ons neer loerden. ‘Denken jullie soms dat je je niet aan ons voor hoeft te stellen?! Zeg op, wie zijn jullie verdomme helemaal? Ik wil jullie horen keffen als het stel brave schoothondjes dat jullie zijn!’

In onze viervoetershouding dreunden we in koor:

‘Ik ben Arun Dwivedi, Werktuigbouwkunde, All India Rank 62.’

‘Ik ben Virendra Das, Informatica, All India Rank 487.’

‘Ik ben Aseem Thakur, Werktuigbouwkunde, All India Rank 187.’

We keften terwijl Siva’s hulpjes zich een breuk giechelden en Siva zelf die galmende lach liet klinken die jij jaren later zou horen toen je materiaal aan het verzamelen was voor je boek in de gesprekken die waren opgenomen door de FBI en door zijn advocaten naar de pers waren gelekt.

Virendra, Aseem en ik hadden elkaar eerder die dag ontmoet in de campusslaapzaal waar we waren ingedeeld. Er was al zoveel wat ons verbond. Ergens in onze vroege tienerjaren, toen onze schoolcijfers er veelbelovend uit begonnen te zien, hadden onze ouders besloten dat ze zich in de schulden zouden steken, zouden beknibbelen op kleding en voedsel en onze broers en zussen hun onderwijs zouden onthouden, zodat ze hun zoons op het Indian Institute of Technology konden krijgen en zo op de weg naar vrijwaring van armoede en onwaardigheid.

Nog jaren later herinnerden ze ons eraan dat ze zich van ’s morgens vroeg tot ’s avonds laat hadden afgesloofd om ons de kans te geven die ze in hun eigen leven nooit hadden gehad. Ons vermogen om dingen te onthouden en ons te concentreren bleek een vloek: de onmetelijke inspanning om toegang te ver-

werven tot de meest prestigieuze technische universiteit in het land verwoestte onze jeugd, vulde die met vreugdeloze taken en verplichtingen en de angst om te falen.

Nu we waren geslaagd voor 's werelds moeilijkste en meest heftig beconcurrerde examens, was het wachten eindelijk voorbij. En toch, tijdens onze eerste ontmoeting hadden we nauwelijks een woord tegen elkaar gezegd. Aanvankelijk waren we overdonderd omdat we het gepresteerd hadden onze vroege belofte in te lossen en vervolgens werkte de eerste aanblik van ons ideaal in het koude daglicht zo demoraliserend dat we er stil van werden.

Afbladderende verf, kale peertjes, krakende ventilatoren en plassen regenwater die spetterden van de muggenlarven leken allemaal te willen zeggen dat we nog altijd met de rug tegen de muur van ons lagere-middenklassenmilieu stonden (in die dagen voor de komst van Google Images had ik geen idee gehad wat ik van het voorportaal van alle wereldse rijkdommen kon verwachten). De muren van onze kamer waren met kalkverf vaalbleek geschilderd en zaten vol vlekken waar vette hoofden hadden gerust en vegen waar muggen waren platgeslagen. De betonnen vloer, zo ruw als kiezels, was doortrokken van onuitwisbaar vuil en in de donkere ruimte onder onze bedden zagen de stofnesten eruit als rafelend fluweel.

De eetzaal met zijn vervaarlijk wiebelende plafondventilatoren was op die eerste dag een werveling van vaders in jasjes met brede revers en koperen knopen en indrukwekkende schoudervullingen waardoor hun armen ongemakkelijk langs hun zij bungelden en moeders die wankelend rondliepen in sari's van Kanjivaramse en Benarese zijde, compleet met zware gouden sieraden en lippenstift die was uitgesmeerd op de onwennige manier van mensen die dat nooit ophebben – mensen die zich voor het eerst voorzichtig wat zelfgenoegzaamheid gunnen, na zichzelf en hun kinderen jarenlang te hebben onderworpen aan genadeloze spanning en angst.

De lucht was zwanger van de prikkelende geur van Old

Spice-aftershave en het bloemige aroma van Pond's-talkpoeder, wat in combinatie met de opgedirkte mannen en vrouwen deed vermoeden dat er iets gevierd werd.

De zaal deed desondanks aftands aan, met gebutste formica tafeltjes en rokerige blauwe wanden, waar de door de ventilatoren verjaagde vliegen hun kans afwachtten.

Virendra, Aseem en ik behoorden tot de weinige nieuwelingen die avond die niet door hun ouders werden begeleid. Onze vaders en moeders wisten wel beter dan dat ze onze afkomst zouden verraden tijdens deze cruciale eerste stap op de ladder naar een respectabel leven. Op de dag van het examen had mijn moeder thuis een *Satyanarayana Puja* uitgevoerd die de hele dag had geduurd en mijn vader had me geld gegeven om hem een telegram te sturen uit Delhi zodra de resultaten van het toelatingsexamen bekend waren.

Toen hij het had ontvangen, vertelde mijn moeder, had hij rondjes gerend over het treinstation waar hij werkte, en *besan ladoo* uitgedeeld uit een open doos aan mensen die waarschijnlijk even versteld stonden van zijn uitgelaten, vrijgeevige bui als ik toen ik hoorde hoe hij in één klap was veranderd van een sombere bruto in een uitzinnig trotse vader.

Toen de trein die me mee zou voeren naar mijn eerste semester aan het IIT Delhi van het station vertrok, stond hij te zwaaien. Zijn lippen bewogen, misschien wilde hij iets zeggen, iets wat zich niet zo makkelijk in woorden liet vatten, toen of wanneer dan ook: dat ik nu toebehoorde aan een wereld die zijn neus voor hem had opgehaald. Hij zou niet naar Delhi durven komen zolang ik daar was, mijn moeder kon het vooruitzicht niet eens dromen, en ik was dankbaar voor hun mentale klusters telkens als ik me voorstelde hoe ze voor de poort van het IIT zouden staan en in hun dorps Hindi naar me zouden vragen.

Veel studenten konden zich als het hierop aankwam nietsontziend gedragen. Ik herinner me de lichtgetinte Bengaal die graag opschepte dat hij afstamde van Rabindranath Tagore en dat allerlei familieleden aan Oxford hadden gestudeerd. Toen aan het licht kwam hoe gewoontjes hij eigenlijk was door de

plotselinge verschijning van zijn moeder, een mollig klein mens met een donkere huid, die op haar hurken op de grond ging zitten toen ze buiten zijn kamer op hem wachtte, probeerde hij haar weg te zetten als de huishoudster.

Aseem hield zijn eigen ouders op afstand, om zijn fabel in stand te houden dat zijn vader een belangrijke functie had bij de spoorwegen, terwijl hij in werkelijkheid maar een bescheiden ingenieur was en wellicht ook om het feit te verhullen dat zijn ouders, aan wie hij een vurige hekel had, onverdraagzaam waren, en vastbesloten nooit een dalit of moslim voet in hun huis te laten zetten.

Ik was die eerste dag zenuwachtig om een reden die ik destijds met niemand zou hebben durven delen. Ik had Virendra's achternaam naast de mijne op het aankondigingsbord zien staan, de naam die blijk gaf van zijn afkomst van de paria's die de huiden van dode koeien stroopten en strikt onaanraakbaar waren, onbenaderbaar zelfs, voor hindoes uit de hogere kasten.

Een paar minuten later stommelde hij mijn kamer binnen onder de last van een olijfgroen rolmatras en een metalen koffer, waarop zijn naam in het Hindi was geschilderd in witte letters, met versieringen die een 3D-effect beoogden.

Hij was mager en tenger gebouwd, droeg een wijd uitlopende broek van polyester en een safarioverhemd van blauw nylon. Zijn schoenen waren glanzend zwart gepoetst en de gesp van zijn opvallend brede riem, ook zwart, was versierd met twee bronskleurige slangen met verstrengelde hoofden. Zijn kleine ogen, boven een platte neus en een netjes verzorgde, dunne snor van het type dat je in Raaj Kumar-films uit de jaren vijftig zag, straalden een verschrikte leegte uit en hij vulde de piepkleine, lusteloze kamer met de geur van kokosolie terwijl hij zijn boeken en tijdschriften – algemene kennisgidsen en oude nummers van de *Competition Success Review* – op zijn bureau stapelde en een borstel en een blikje zwarte Cherry Blossom-schoenpoets netjes onder zijn bed zette.

Terwijl hij zijn spullen uitpakte, waarbij zijn smalle gouden horloge rammelde aan zijn dunne pols, kwamen er nog meer

herkenbare symbolen tevoorschijn van het provinciale leven in een lage kaste: een diamantvormige handspiegel, een ruw geweven deken, een ingelijst portret van Hanoeman op één knie, die zijn borst openscheurt waarin Rama en Sita op een troon zitten, pakjes kant-en-klare noedelsoep van Maggi en een blik *desi ghee* om de *thali's* in de eetzaal mee op smaak te brengen.

Ik had mijn plek aan het IIT verworven op basis van 'verdiensete', zoals dat heet. Ik had een onberispelijk brahmaanse achternaam, dankzij de inspanningen van mijn vader, een veel lichtere huidskleur, het bewijs van mijn geboorte in de opperste bovenlaag, en kon zelfs de *janeu* dragen bij elke gelegenheid die om een ontbloot bovenlichaam vroeg. Maar met Virendra zo dicht in de buurt kreeg de duurbetaalde zekerheid van mijn brahmaanse stamboom in mijn ogen iets breekbaars.

Die avond, naakt in Siva's kamer, in de afgeleefde ruimte die stijf stond van de sigarettenrook en was bestrooid met afgekloven kippenpootjes en lege flessen Old Monk-rum, tussen joelende mannen in vieze witte overhemden met jampotbrillen, voelde ik me volkomen ontmaskerd.

Er was een stroomuitval geweest en meer dan één stroompje zweet liep langzaam over mijn blote rug en druppelde op de grond. Het zweet sijpelde ook langs mijn voorhoofd en om de zoveel tijd moest ik het van me afschudden.

Ik werd me bewust van een vreemd oog dat naar me opkeek. Virendra had het horloge afgedaan dat als een loszittende armband om zijn pols hing – een dameshorloge van HMT, zag ik, aan een smal strookje namaakgoud – en het helemaal boven op zijn stapel met kleren, schoenen en riem gelegd. Uit het midden van de opgerolde slang staarde de tikkende cirkel me aan, alsof die leefde.

Achteroverliggend op zijn bed, onder een pin-upposter van Cindy Crawford met haar borsten in haar handen, masseerde Siva zijn kuiten (jaren later zou hij honderdduizend dollar neertellen op een benefietgala in New York om naast het supermo-

del te mogen zitten) en schreeuwde ondertussen: ‘Moet je je schoenen eens zien, die glimmen al even zwart als je gezicht.’

Er viel een stilte, waarin ik me afvroeg waarom Virendra zijn nette schoenen had aangetrokken om midden in de nacht naar Siva’s kamer te gaan.

Siva begon weer te schreeuwen: ‘Waar kom je vandaan, *kaalu haramzada*, zwart uitschot?’

Die vraag was maar aan een van ons gericht.

‘Mirpur, Sir,’ zei Virendra met een piepstemmetje dat Siva en zijn vrienden liet gieren van het lachen.

‘Waar ligt Mirpur, *saala chamar?*’

‘Het is een *basti* in de provincie Gorakhpur, Sir.’

‘Waar ligt Gorakhpur, kaalu...’

Ik kon het voor me zien, de rustplaats aan de weg naar nergens, krotten van vodden en golfplaat rond een bushalte, op de achtergrond een rietsuikerfabriek die stinkende rook uitstiet, en een uitgegraven reservoir met felgroen water, verstikt door waterhyacinten, waarin uitgemergelde zwartgrijze buffels stokstil staan.

‘Oké, oké, genoeg topografie,’ zei Siva. ‘*Gaana gao, saala chamar.*’

Na een minieme aarzeling begon Virendra vrolijk te zingen: ‘*Waqt ne kiya kya haseen sitam...*’

Er klonk een lachsalvo, gevolgd door kleinere uitbarstingen van jolijt toen Virendra onverschrokken doorging.

Ik hoorde Siva zeggen: ‘*Panditji*, vertaal dit alstublieft in het Engels.’

Hoe weinig zal hij hebben vermoed van de enorme opluchting die ik voelde bij het horen van de respectvolle aanspreekvorm voor brahmanen.

‘Sir,’ zei ik, mijn blik strak op de vloer gericht, ‘het betekent: “Wat een prachtige wraak heeft de tijd genomen, ik ben niet meer wie ik ooit was, en jij ook niet.”’

Mijn stem kwam er veel te hard uit. Een stel mannen schaterde.

‘Wat een deprimerend kutlied,’ zei Siva, wat nog meer ge-

lach uitlokte. ‘Oké, oké, genoeg gezang, *kaalu chamar. Ab chalo, panditji ki gaand saaf karo.*’

Met zijn accent klonk zijn wrede bevel alsof hij een ober vroeg om extra chilipepers bij zijn thali.

Zijn vrienden vielen om van het lachen, en ik bedacht dat ze misschien ook lachten om zijn Hindi, omdat hij klonk als de komische Zuid-Indiërs die je zag in Bollywoodfilms.

Hij onderbrak zichzelf om een opgevouwen witte zakdoek uit zijn zak te halen, zijn bolvormige gezicht te betten en als laatste het puntje van zijn neus te poetsen.

Ik verwonderde me nog over dat gebaar toen hij zei dat Virendra alleen kon hopen zijn karma te verbeteren en wedergeboorte als dalit te voorkomen door de anus van een brahmaan schoon te likken terwijl Aseem een gooi kon doen naar promotie van *kshatriya* tot brahmaan door zich af te trekken bij de vertoning.

Jij had meer gemaakt van deze scène in jouw boek dan Aseem, die het in zijn nieuwste roman heeft gestopt. Ik had het manuscript met spiraalbinding ongelezen in de stapel boeken aan jouw kant van ons bed in Londen zien liggen. Op een dag sloeg ik het open en begroef het toen weer snel onder aan de stapel; het personage dat als liefde van de hoofdpersoon diende – een jonge journaliste uit een vooraanstaande islamitische familie, alumna van een Ivy League-universiteit, die weigert water te drinken dat niet gekookt of gefilterd is en rookt als ze zich gespannen voelt – was op zijn minst deels op jou gebaseerd.

Aseems mannelijke hoofdpersoon was origineler, een dalitstudent die geïnspireerd was op Virendra. Hij wilde een beeld geven, in ongezouten sociaal-realistische stijl, van de vernedering van hindoes uit de lagere kasten en in zijn versie van onze eerste dag op het IIT veranderde hij ons dan ook allemaal in dalits en verplaatste de handeling van het IIT Delhi naar een medische universiteit in Ranchi.

De dalitstudent waar Virendra model voor stond, werd het slachtoffer van verkrachting; zijn belagers, die werden op-

gevoerd achter een drijvend gordijn van *bidi-rook*, kwamen zonder uitzondering uit de hogere kasten, grimmige, wrede provincialen uit Bihar. En met een knieval naar een linksgeoriënteerde tijdgeest had Aseem Virendra veranderd in een maoïstische ideoloog, de charismatische woordvoerder van een burgermilitie die het opnam tegen grote mijnbedrijven en hun huurlingenlegers in de bossen van Centraal-India.

Virendra sloeg, zoals je weet, na het IIT een volstrekt tegengestelde weg in. Maar Aseems aangedikte beschrijving van de wreedheden die hij moest ondergaan nemen allerminst een loopje met de waarheid.

Jij was toen nog te jong en weet waarschijnlijk niet hoe gewoon het lynchen, blind maken en verkrachten van dalits was in de duisternis van de dorpen en stadjes waaruit wij tevoorschijn waren gekropen, veel gewoner dan tegenwoordig.

Politici die hindoes uit de lage kasten meer positieve discriminatie en zelfrespect beloofden, waren nog niet echt opgestaan. In die tijd konden de hooggeboren hindoes hun omhooggevallen concurrenten nog martelen zonder bang te hoeven zijn voor vergelding of verontwaardiging. En Siva kon altijd beweren, in het onwaarschijnlijke geval dat de leiding van het IIT een onderzoek zou instellen, dat hij zich alleen een beetje had laten meeslepen tijdens een ontgroeningsritueel waar alle nieuwe studenten aan onderworpen werden.

‘Hup, schiet op, kaalu chamar, *aage bhado*, panditji zit op je te wachten!’ riep hij.

‘Hé, Sai Baba,’ zei hij tegen Aseem, die hij had opgedragen om naakt achter Virendra te knielen. ‘Waar wacht je op? Aan de slag met die snikkel van je.’

‘En panditji,’ hij draaide zich plotseling naar me om, ‘haal alstublieft die ellendige uitdrukking van uw gezicht. Ik wil dat u er vrolijk uitziet tijdens deze reiniging van uw vitale orgaan.’

Hierom moesten zijn vrienden nog wat meer lachen en Siva haalde opnieuw zijn witte zakdoek tevoorschijn, depte zijn gezicht en poetste zijn neus.

Er was van Virendra’s kant geen sprake van een opstandi-